

Становище

За дисертационен труд

За получаване на научната степен „Доктор на науките“

По професионално направление 3.3 – политически науки

Автор на дисертационния труд: Доц. д-р Мария Андонова Пиргова

СУ „Св. Климент Охридски“

Катедра „Политология“

Тема на дисертационния труд: „Конвергентните политики – един от историческите вектори на глобалната епоха“

Автор на становището: Проф. д.с.н. Димитър Велев Димитров, член кореспондент на БАН

1. Общо представяне на дисертацията.

Текстът на дисертационния труд се състои от 388 страници, разделени в две части, съответните им подчасти и параграфи, които следват логиката на изясняването на поставените проблеми. Използваната литература е представена от над 220 източника на кирилица и повече от 80 източника на латиница. Като цяло проблемът е разработен върху преводна литература, както и върху непреведена на кирилица преди всичко западно-европейска литература на английски и немски език.

Авторът е представил автореферат и научна автобиография.

Изборът на тема отговаря на изискванията за дисертация за доктор на науките. Тя обхваща голям исторически период – индустриалните и слединдустриални общества и свързаните с тях политики. Политиките на конвергенция на управляващите правителства се изследват като следствие геополитическите отношения между държавите, силните конкурентни международни отношения, които водят до две световни войни и постоянната необходимост от ефективна мобилизация на икономиките на капиталистическите държави. Капиталистическите икономики преди появата на политически социалистически държавен субект в лицето на Съветска Русия водят предконвергентна социална политика с цел управление на класовия конфликт между носителите на капиталистически и социалистически интереси в единен производствен процес. Дисертацията изследва не теориите за конвергенцията, те са само илюстративно представени, а политиките на конвергенция в конкретни политически управления на различни държави и в различни исторически периоди, които налагат конвергентни управленски решения.

2. Актуалност.

Актуалността на съвременния поглед и новата научна преценка на процесите на конвергенция между държави с различни социални системи е голямото предимство на дисертационния труд. С тази тема безспорно авторът навлиза в дискуссионни терени на политически идеологии, на икономически и социални теории, които имат свои подходи към реалностите на глобализационни процеси през 21 век. В случая авторът дава своя подход – политическия чрез геополитическия императив при формирането на държавните политики и чрез мобилизацията на държавите с идеологически

средства, които не винаги са въплътени в управленски политики. Държавността и конкуренцията между държавите, независимо от промените в международните отношения, остава на преден план, търсят се ефективни икономически и социални лостове от страна на държавите. Субекти на конвергентни политики са държавите с преобладаваща частна и с преобладаваща държавна собственост. Те прилагат политически решения в управлението на собствеността и социалните отношения, които не съответстват на господстващите идеологически нагласи.

Авторът е показал прагматичната връзка между конвергентните политики в различните социални системи на 20 век и бързия преход към глобални процеси в началото на 21 век. След 1989 г. социалистическата система се разпада, тя тръгва по пътя на частната икономика и пазар, но по отношение на трудовите отношения и технологичните условия тази система, макар и в догонващ вариант, е готова да възприеме капиталистическия социален модел, тя го познава и в определени моменти на 60-те години на 20 век, през 80-те години се опитва да го прилага в отделни социалистически държави. Така конвергенцията се превръща в действителен вектор, съставляващ глобалните процеси в съвременния свят.

3. Съдържание на дисертационния труд.

Първата част „Понятие и теоретични предпоставки за изследване на политиките на конвергенция“ изследва преди всичко понятието за конвергенция и неговата интердисциплинарна функция в науката. В политическата наука представлява политики, които показват някои сфери на сближаване на капитализма и социализма или на взаимно използване на управленски решения в кризисни икономически моменти. Конвергенцията не означава взаимни отстъпки на системи, тя представлява прагматично използване на практики, например регулативна роля на държавата или допускане на частна собственост с цел стабилизация на държавата. Конвергенцията не се случва политически като идеален модел, както той е бил мислен в началото на 20-ти век от негови основатели като Йозеф Шумпетер.

Втората част на дисертацията представя отделни случаи на конвергентни практики в индустриални развити капиталистически държави. Техните правителства, независимо от идеологическия им облик са принудени да използват практики, които противоречат на идеологическите им представи или на предварителните нагласи. В управлението на държавата социалните отношения изискват прагматично управление. Представени са опитите за решения на социалните конфликти, резултат от индустриалната икономика. Във Великобритания мястото заемат профсъюзите като страна в трудовите отношения и пазарът престава да бъде единственият регулатор в икономиката.

Предконвергентната фаза в Германия е представена с емблематичните за капитализма социални решения на канцлера Бисмарк слез обединението на Германия. Бисмарк става създател на един много жизнен социален модел – социалната държава, която съдържа конвергентни социални решения от страна на държавата.

Германия остава водеща в конвергентните си политики при управлението на Фридрих Еберт във Ваймарската република. Германия е една от първите, които разработват ролята на държавата в икономиката и прилага тези политики преди и по време на двете световни войни.

Конвергенцията е повлияла силно политиката във Франция, тя не веднъж във втората половина на 20 век е наричана социалистическа държава по време на управления на социалистически правителства, независимо от капиталистическата структура на държавата.

В дисертацията особен интерес представлява представянето на политиката на „Новия път“ на президента Фр.Д.Рузвелт. Авторът представя динамиката на промяна на възгледи и политики по време на дълбока икономическа криза, необходимостта от

регулация на пазара, от нови държавни функции и от концентрация на властта в президентската институция.

Конвергенцията като политика изгражда анализирания в дисертацията „шведски модел“, наричан шведски или разширяван до скандинавски социализъм. Този модел остава крайно противоречив с огромния за капиталистическа държава дял на държавната собственост, с подкрепата на публичните политики от високо доходно облагане, от устойчива роля на държавата в образованието и здравеопазването. Шведският модел, заедно с представителната монархия, се подкрепя от едрата буржоазия, на държавата продължават да се делегират сериозни отговорности.

Представените във втората част конвергентни процеси в отделни държави очертават конвергенцията като явление, което не позволява да се слага непреодолима стена между модерните капиталистически и социалистически държави дори и в периода на дивергенция, какъвто е Студената война.

Изводите на автора са, че конвергенцията е иманентен процес за модерните политически системи, който става добра основа на прехода към глобалност в световната икономика и политика.

Третата част на работата представя конвергенцията в социалистическите държави. За изследване са избрани две държави – Съветска Русия и СССР до Втората световна война и Китай от времето на Дън Сяопин като големият китайски реформатор.

Изследването на появата на социализма като система в Съветска Русия говори за използването на модерни институции след вземането на властта от болшевиките през 1917 г. Провеждат се избори, свиква се парламент и след това те се превръщат в класови инструменти на болшевиките. Но и тогава модерната структура на институциите остава с класово съдържание.

Съветска Русия и по-късно СССР е в догонващо икономическо положение. Управлението на болшевиките, което се опира на градска беднота и селски маси организира държава, в която другите социални сили се оказват неспособни да организират следвоенния хаос, да превърнат монархията в буржоазна представителна демокрация. Авторката показва прагматичните решения на водачите на руската държава, които с разнообразни икономически средства и политически решения успяват да централизират властта. След централизацията на властта държавата става основен собственик и двигател на индустриализацията в откритата подготовка за реванш на Германия след Първата световна война. Сталинизмът тотално използва държавата и не оставя място за гражданско общество, стига се до политически репресии в огромни размери. Следват дивергентни процеси по времето на Студената война.

Авторът не разглежда конвергентната история на източно-европейските държави, където конвергенцията е най-популярна и където се правят множество опити за действителен капитализъм или социализъм с „човешко лице“, демократичен социализъм и др. Направена е уговорката, че тази част от историята е оставена за следващ труд, който ще добави нови познания за конвергентните политики.

Несъмнено Китай е държавата, която прави най-сериозният опит да съчетае в себе си двете социални системи – социализма и капитализма. Китайската конвергенция е държавна политика от времето след Мао Дзедун. Нейният автор и ръководител е големият икономист и политик Дън Сяопин. Авторката анализира навлизането на капиталистически пазарни отношения в икономиката на огромен Китай от най-ниските нива на икономиката и селското стопанство до най-високите. Китайският модел на еднопартиен капитализъм, на ръководство на частни икономически субекти от комунистическата партия е опит чрез последователна конвергенция да се постигат икономически успехи, невъзможни по друг начин. Китай използва едновременно конвергенция и своите цивилизационни особености, за да постигне издигането на държавата до водеща световна икономика.

В заключението авторът подчертава, че изследването на конвергенцията дава възможност да се проследи генезиса на глобализационните процеси, които са по-силни от протичащите едновременно дивергентни процеси. Те създават основата на глобалната икономика, на глобалния единен икономически и политически език между различни цивилизации.

4. Съдържанието на автореферата съответства на съдържанието на дисертационния труд, а така също и самооценката на приносите.

В методологическо отношение като принос на дисертацията ще отбележа, че използването на политологичния подход му е позволило да изгражда един модел на начина, по който теоретичните постановки за конвергенцията се превръщат в политики. В рамките на този модел се решава и въпроса за използването на модерните държави, които са свързани не толкова с идеологическите нагласи, а по-скоро с общата технологична и икономическа основа на модерните общества от индустриалната епоха. На фона на почти липсващите задълбочени цялостни изследвания на конвергенцията и свързаните с нея политики в нашата литература и научна практика, анализът на разглежданите конвергентни практики в широк и тесен смисъл свързан с политиките на индустриалните държави очертава и следващия принос на дисертанта, а именно разработените обобщени десет критерии за конвергентни политики и осем критерии за дивергентни процеси.

Сравнителният анализ на практиките на управлението от конвергентен характер в Съветска Русия, и Китай е позволил на дисертанта да защити тезата, че в този процес взаимното проникване и приемственост на политиките се извършва с признаването на законите на капиталистическата икономика и пазар, но и с появата на нови конвергентни форми на взаимоотношение и развитие.

В дисертацията е защитена аргументирано тезата, че капитализмът и социализмът са модерни политически системи, които в определени етапи от своето развитие използват управленски практики, в защита на интересите на националната държава и се проникват взаимно.

Аргументирано е защитен и изводът на дисертанта, че глобалните процеси, особено от края на 20-ти и началото на 21-ви век са предшествани от процеси на конвергенцията в индустриалната епоха.

Посочените от докторанта публикации надхвърлят нормативните изисквания и са пряко свързани със съдържанието на дисертацията.

Както във всяко научно изследване и в дисертацията се срещат някои слабости, които са резултат от подчертания стремеж на докторанта да защити своя подход, поставените цели и задачи. Тези повторения на места затъмняват връзката между целта и хипотезите / стр. 14, 16, 35 / но се компенсират от направените ограничителни условия и от разработеното работно понятие за конвергенцията / стр. 41/.

В заключение ще отбележа, че като имам предвид достойнствата на дисертационното изследване и споменатите научни приноси, независимо от споменатите слабости, предлагам на членовете на уважаемото от мен жури да гласуват за присъждането на докторанта - доцент, доктор по политология Мария Пиргова - научното звание „доктор на политическите науки“ по професионално направление политически науки.

Подпис:

12.05.2018 г.

Чл.- кор. проф. д.с.н. Димитър Димитров